

9. SAMMANFATTNING AV DE EKOLOGISKA, EKONOMISKA OCH SOCIALA VERKNINGARNA AV BIODIVERSITETSPROGRAMMET METSO SAMT SLUTSATSER

Biodiversitetsprogrammet METSO

Handlingsprogrammet för tryggheten av biodiversiteten i Södra Finlands skogar (METSO 2002-2007) utarbetades av en Metso-kommitté som tillsattes på bred bas. Utifrån detta arbete fattade statsrådet ett principbeslut om ett handlingsprogram som innefattar 17 åtgärder varav en är att följa upp och utvärdera programmet. I slutrapporten om uppföljningen och utvärderingen av METSO bedöms hur åtgärderna har genomförts och vilka ekologiska, ekonomiska och sociokulturella verkningar de har. Utvärderingen av handlingsprogrammet ligger till grund för det beslut om kommande riktlinjer för tryggheten av skogarnas mångfald som ska fattas under år 2007.

Enligt Metso-kommitténs rekommendation och genom statsrådets beslut betonar METSO-programmet att man ska använda sig av forskningsrön vid utvärderingen och utökandet av mångfalden. METSO har innefattat forskningsprogram och resultaten från dem har sammanställts i forskningsrapporten METSO:n jäljillä (I METSO:s spår) som är en av hörnstenarna i utvärderingen. Under METSO-programmets gång har forskare, intressenter och beslutsfattare på ett flertal områden bänkat sig kring samma bord. Tack vare nya kunskaper och samarbete kan man planera och genomföra tryggheten av mångfalden genom att på ett övergripande sätt beakta olika aspekter kring skogsskyddet.

Utvärdering av de ekologiska, ekonomiska och sociokulturella verkningarna

Material för uppföljningen och utvärderingen har samlats in med hjälp av ekologiska kartläggningar, enkätblanketter, diskussionsmöten, intervjuer, statistikuppgifter samt projekt-rapporter. Eftersom många verkningar kommer till synes först på längre sikt eller när åtgärderna börjar genomföras över hela landet har man tytt sig till forskningsresultat och expertbedömningar vid utvärderingen av verkningarna. De nyaste forskningsrönen som ligger till grund för utvärderingen har sammanställts i forskningsrapporten I METSO:s spår.

Åtgärderna har i regel genomförts i överensstämmelse med statsrådets principbeslut. Några av åtgärderna fortgår alltjämt och i fråga om dem gör man en utvärdering av nuläget inom projekten och anger hur de ska följas upp.

Utvecklandet av skydds nätverket i södra Finlands skogar (både skyddsområden och naturvård i ekonomiskogar) kan tack vare de nya METSO-metoderna få ett betydande tillskott av privata marker. Det är ändå klart att alla grupper av ägare, i synnerhet staten samt kommunerna, skogsindustri-företagen och andra stora skogsägare, måste delta om det ska gå att upprätta ett representativt skogsskydds nätverk. Framöver bör man på ett övergripande sätt granska möjligheterna att använda sig av skyddsområden på olika nivåer och naturvård i ekonomiskogar för att bilda mer vidsträckt skogshelheter och sammankopplade livsmiljöer av de olika ägargruppernas skogar. På privata marker bör detta enligt utvärderingen genomföras med hjälp av frivilliga metoder. METSO lyckades uppnå målet att skapa en ny verksamhetskultur och åstadkomma ett mångsidigare urval metoder för att trygga mångfalden.

Uppföljningens och utvärderingens huvudsakliga resultat:

- med hjälp av frivilliga metoder har man lyckats skydda företrädesvis ekologiskt högklassiga objekt
- de frivilliga metoderna har fått ett brett godkännande
- de tidsbundna och permanenta frivilliga metoderna måste inriktas och vidareutvecklas
- de kriterier som används vid valet av objekt samt de regionala målsättningarna bör utvecklas
- i synnerhet för många hotade arter är det problematiskt med ett så stort antal små skyddsområden och isolerade objekt
- det behövs en övergripande granskning när det gäller att utveckla ett mer vidsträckt och sammankopplat skydds nätverk
- naturvården i ekonomiskogar har positiva effekter på arterna
- en ökning av antalet sparträd och hyggesbränningar kräver rådgivning och stöd från samhället
- en månginriktad skogsplanering i alla ägargrupper skogar ger en kostnadseffektiv ökning av den ekologiska slagkraften
- rådgivning om biodiversitet och månginriktad skogsplanering kräver ekonomiska incitament
- det ytterligare skyddet som omfattar några procent har obetydliga verkningar för samhällsekonomin i METSO-området
- inom de lokala nätverken uppkommer nya utvecklingsdugliga verksamhetsmodeller, men de är inte direkt överförbara
- med tanke på acceptansen är det viktigt att ta hänsyn till de sociala och ekonomiska verkningarna på lokalnivå
- samarbetet mellan skogs- och miljöorganisationer är ett villkor för att nya metoder ska kunna tas i bruk på en bred front
- det krävs tid och resurser för att samarbetsnätverk och ny verksamhetskultur ska uppstå

Ett åtgärds- och finansieringsprogram behövs

Forskningen ger vid handen att den nuvarande nivån på tryggheten av skogarnas mångfald inte räcker till för att bevara arter och naturtyper. Nätverket för skogsskydd måste breddas och utvecklas. Utöver de ekologiskt grundande målsättningarna bör man beakta de sociala och ekonomiska verkningarna på olika regionnivåer. Det viktigaste är att från fall till fall använda ett flexibelt urval skydds metoder som anpassas till de lokala förhållandena och att främja lokalt samarbete och nya verksamhetsmodeller i hela landet. För att alla markägare ska ha samma utgångsläge och ekologiskt värdefulla objekt kunna bevaras är det motiverat att utvidga handlingsprogrammet så att det sträcker sig utanför METSO-området. Tryggheten av olika naturtyper och grupper av arter kräver såväl regionala nätverk som bevarar särskilda livsmiljöer som skydd av strukturella drag som är viktiga för mångfalden i ekonomiskogarna. Många skyddsprogramobjekt, privata skyddsområden, objekt som omfattas av skogslagen, miljöstödsobjekt och objekt inom METSOs försöksprojekt är till sin storlek små. Också inom större skyddsområden kan objekt med avvikande miljötyp vara separerade från andra objekt av samma typ. I synnerhet i de moskogor med ett stort inslag av död ved som påminner om gamla naturliga skogar förutsätter mångfalden att det utarbetas mer omfattande och sammankopplade skydds nätverk. Kärnområdena kan utgöras av befintliga skyddsområden i vars närhet mångfalden breddas med hjälp av olika slag av metoder på statens marker och med frivilliga metoder på privata marker.

Då skydds nätverkets ekologiska målsättningar fastställs måste man granska såväl landsomfattande som regionala prioriteringar. Skyddet av mångfalden i METSO-området har i stor utsträckning

saknat en regional granskningsnivå och ett områdesekologiskt planeringssystem som överskrider ägargränserna. Ekosystemansatsen (approach), dvs. en övergripande granskning av naturens olika funktioner och sätten att använda dem med hänsyn till framför allt lokala behov, bidrar till inrättandet av ett ekologiskt ändamålsenligt skydds nätverk. Vid planeringen av skydds nätverk borde man bättre än nu beakta också arternas genetiska mångfald som kan bidra till bevarandet och återställandet av populationer t.ex. i samband med fluktuationer orsakade av klimatförändringen. Att bygga upp ett skydds nätverk förutsätter på kort sikt (handlingsprogrammets varaktighet 5-10 år) att behov och objekt prioriteras samt på lång sikt (över 50 år) att planeringen är målinriktad: målet att stoppa utarmningen av naturens mångfald kan uppnås och verifieras först under ett längre tidsintervall än en enda period inom ett åtgärdsprogram.

Det finns ett uppenbart behov av ett omfattande och målinriktat åtgärds- och finansieringsprogram som tryggar mångfalden i skogarna. Kravet är att tillräckligt med finansiering och arbetskraft garanteras för programperioden samt att programmet är ekologiskt ändamålsenligt och accepterat i samhället. Finansieringsmetoder och stödformer för mångfalden måste tas fram för olika grupper av ägare. Rådgivning och stödformer som gäller naturservice bör riktas också till små skogsägare. Samarbetet och växelverkan mellan administrativa sektorer i syfte att trygga mångfalden bör utökas. Till exempel bevarandet av den traditionella miljön förutsätter ett intensivare samarbete mellan jordbruks-, skogsbruks- och miljösektorn.

Utgångspunkter för ett åtgärds- och finansieringsprogram:

- olika arter och grupper av arter är beroende av olika slags naturtyper och skogliga strukturella drag; dessutom krävs det olika skyddsarealer för att bevara dem
- på METSO-området ligger sannolikt ytterst få omfattande (över 100 ha) och sammanhängande ekologiskt värdefulla skogsområden (som uppfyller de naturvårdsbiologiska kriterierna) utanför skyddsområdena
- för att skapa fungerande skydds nätverk behövs utöver inrättandet av skyddsområden också restaurering och bevarande av objekt som bara delvis uppfyller kriterierna samt naturvård av ekonomiskogar
- det brådskar med skyddet av många hotade arter och arter på tillbakagång så att de inte försvinner
- många arter och hotade naturtyper kräver skötsel för att klara sig
- det finns begränsat med anslag och arbetskraft som kan användas för ändamålet

Rekommendationer för ett åtgärds- och finansieringsprogram:

- fastställ landsomfattande och regionala ekologiska mål
- inrätta ett ekologiskt välgrundat och ändamålsenligt skydds nätverk
- sätt fokus på bevarandet av respektive områdes naturtyper och arter
- ta i bruk METSOs frivilliga åtgärder i hela landet
- kartlägg och säkra livsmiljöer som uppfyller de naturvårdsbiologiska kriterierna och hotade naturtyper, öka kopplingen mellan dem och vårda dem
- trygga och utvidga värdefulla ansamlingar av livsmiljöer och arter med hjälp av frivilliga metoder
- skapa regionala samarbetsnätverk som tryggar mångfalden
- ta i bruk ekosystemansatsen när det gäller att samordna olika användningsformer för skog på regional nivå: bl.a. bevarande av naturens mångfald, planering av vattendragens avrinningsområden, vård av landskapet, virkesproduktion, användning av energivirke,

utfärder, jakt, viltvård, bärplockning, svampplockning, naturturism, främjande av kulturvärden och social hållbarhet

- beakta den genetiska mångfalden när ett skyddsnätverk byggs upp

Villkor för att programmet ska ha framgång:

- ekologisk ändamålsenlighet
- samhället godtar programmets mål och verkställighet
- vid beredningen tas hjälp av sakkunniga från olika sektorer
- tillräcklig finansiering
- tillräckliga personalresurser och ett brett samarbete
- nödvändig kunskapsbas (forskning, utbildning, rådgivning)
- skogs- och miljöfackmännen förbinder sig vid programmets mål
- heltäckande information om grunder och styrmetoder
- skogsägarnas och medborgarnas kännedom om naturens mångfald ökar
- programmet genomförs flexibelt och metodiskt utgående från tillräcklig uppföljning och forskning
- det initieras ett mångvetenskapligt forskningsprogram som tillgodoser de kunskapsbehov som föranleds av programåtgärderna och genomförandet av programmet

Flexibel användning av ett brett urval metoder

Tidsbundna och permanenta skyddsmetoder som är frivilliga för skogsägarna ska i högre grad tas i bruk när det gäller att trygga skogsnaturens mångfald framöver. En utmaning är dock att utveckla de frivilliga metoderna så att de å ena sidan bidrar till ett bredare urval livsmiljöer och å andra sidan till mer vidsträckt skyddsnätverk. Korta tidsbundna skyddsavtal passar bäst för att skydda objekt som kräver skötsel och vilkas naturvärden förändras, medan långvariga eller permanenta skyddsavtal lämpar sig för biodiversitetsvärden som utvecklas långsamt eller inte alls. Med hjälp av naturvård och restaureringsmetoder kan man påskynda och upprätthålla en naturlig utvecklingsgång på objekt som är värdefulla för mångfalden och främja sammankopplingen mellan områden. Genom planering av naturvärden och med tillräcklig finansiering kan man kombinera tryggheten av skogarnas mångfald och mångbrukets målsättningar i privata skogar och hos andra grupper av ägare. På statens marker kan ansamlingarna av arter och naturtyper breddas genom planering av naturresurser och utvidgning av skyddsområden.

Utvecklingsbehov för frivilliga åtgärder och naturvård i ekonomiskogar:

- inrikta de kortvariga tidsbundna åtgärderna: t.ex. brandområden, grova lövträd, naturtyper och livsmiljöer som kräver skötsel, förekomster av hotade arter i behov av uppföljning och vård
- utveckla naturvårdsområdena och stödformerna för dem (lämna kvar träd eller trädgrupper i en omfattning som klart överskrider rekommendationerna, utveckla de strukturella dragen, skapa ansamlingar av död ved, plantera ädla och andra lövträd som främjar mångfalden, anlägg lundar, spara skogsskadeområden)
- utveckla planeringen av ekonomiskogar och skyddsområden, restaureringen och metoderna för naturvård, stöd användningen av metoderna och främja företagandet
- tillämpa långvariga och permanenta skyddsavtal inom skyddet av biodiversitetsvärden som utvecklas långsamt eller inte alls: t.ex. moskogor med ett stort inslag av död ved,

kärrhelheter inklusive randområden med sammanhängande vattenförsörjning, objekt inom återställande skogsvård, skogar i naturtillstånd och unga successionsskeden med riklig förekomst av död ved

- använd de olika metoderna flexibelt för att bredda ansamlingarna av arter och naturtyper
- kartlägg lämpliga skydds- och naturvårdsobjekt och marknadsför de frivilliga åtgärderna som ett led i skogsplaneringen och rådgivningen
- inför ett fungerande system med incitament i skogsplaneringen i syfte att främja frivilliga metoder
- anställ regionala experter på biodiversitet för att välja ut objekt och förhandla om avtal
- beakta naturvärden vid prissättningen av objekt (alla ekologiskt värdefulla objekt är inte värdefulla ur virkesproduktionssynpunkt)
- utveckla samarbetet och informationsutbytet mellan skogs- och miljöorganisationerna, bl.a. samordning av databaserna
- förenkla urvalet av åtgärder på administrativ och lagstiftningsmässig väg
- ta fram ekonomiska system som sporrar till att trygga mångfalden (bl.a. skyddsstiftelse, arvsbeskattning, skogsbeskattning, styrning av offentliga stöd, EU-finansiering)
- samordna de projekt som fokuserar på landsbygdsutveckling, rekreationsanvändning, landskapsvård och viltvård samt stödformerna för dem på så sätt att målsättningarna också gynnar bevarandet av mångfalden